

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Isabel Juncosa Ginestà

biblioantic@icab.cat

Biblioteca de l'I·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona

ELS CENTRES PATRIMONIALS A CATALUNYA (2014-2015)

LOS CENTROS PATRIMONIALES EN CATALUÑA (2014-2015)

HERITAGE CENTERS IN CATALONIA (2014-2015)

RESUM | RESUMEN | ABSTRACT

S'analitzen els elements comuns que presenten els centres patrimonials a Catalunya i, també, els aspectes que els diferencien i que sovint dificulten les col·laboracions i projectes comuns. Malgrat tot, són diverses les iniciatives que posen en evidència la voluntat per treballar en equip i l'interès per dur a terme projectes conjunts. Es relacionen els treballs que s'han publicat en aquest bienni vinculats amb el tractament de materials patrimonials que són resultat, en alguns casos, de la formació que es proposa des de les universitats i els grups de treball que els professionals han creat per compartir solucions. Es comenten, també, els congressos i altres reunions científiques que han tingut lloc en aquests dos anys. De les accions dutes a terme, destaquen especialment projectes en què participen moltes institucions i centres patrimonials i la difusió que, a través d'exposicions i publicacions, aquests centres fan dels seus fons.

Se analizan los elementos comunes que presentan los centros patrimoniales en Cataluña y, también, los aspectos que los diferencian y que a menudo dificultan las colaboraciones y proyectos comunes. Sin embargo, son varias las iniciativas que ponen en evidencia la voluntad de trabajar en equipo y el interés por llevar a cabo proyectos conjuntos. Se relacionan los trabajos, publicados en este bienio y vinculados con el tratamiento de materiales patrimoniales, que son el resultado, en algunos casos, de la formación que se propone desde las universidades y los grupos de trabajo que los profesionales han creado para compartir soluciones. Se comentan, también, los congresos y otras reuniones científicas que han tenido lugar en estos dos años. De las acciones llevadas a cabo, destacan especialmente proyectos en los que participan muchas instituciones y centros patrimoniales y la difusión que estos centros hacen de sus fondos a través de exposiciones y publicaciones.

This article considers the common features of heritage archives and libraries in Catalonia and examines the differences between them that often undermine the development of cross-institutional projects. However, it also argues that the many initiatives currently being pursued reflect professionals' basic willingness to work in teams and across centres. The paper then looks at the publications in this two-year period documenting the various heritage materials which institutions have created together, in some cases as the result of training provided by universities and work groups in different centres, to share solutions to common problems. Finally, the paper reviews this period's congresses and other scientific events, focusing on the most important cross-institutional initiatives and the dissemination of collections through exhibitions and publications.

PARAULES CLAU

Biblioteques patrimonials, Centres patrimonials, Arxius, Patrimoni, Preservació

PALABRAS CLAVE

Bibliotecas patrimoniales, Centros patrimoniales, Archivos, Patrimonio, Preservación

KEYWORDS

Heritage libraries, Heritage archives, Heritage, Preservation

REBUT 9-12-2016 / ACCEPTAT 23-12-2016

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

1 PRESENTACIÓ

En el moment en què es comencen a fer nous plantejaments, el millor és descriure un petit estat de la qüestió. D'entrada caldria reflexionar què pensem que són les biblioteques patrimonials, també anomenades *centres patrimonials*.

Les biblioteques patrimonials són aquelles en què el fons bibliogràfic és antic, històric i té una vàlua especial per a la història del país i de la matèria de la qual tracta. Les obres que es custodien sempre tenen un període determinat, des del segle X (òbviamment manuscrits) fins el 1900 (manuscrits i impresos).

La majoria de biblioteques patrimonials tenen un fons mixt, cosa que vol dir que a la mateixa institució hi ha fons bibliogràfic antic i modern. Aquest aiguabarreig provoca que s'hagi de tenir una cura especial en el moment de protegir aquests fons històrics.

Però el tema en substància que es planteja és més complex: quan podem dir que un determinat centre és patrimonial? Quan només quinze volums ja reuneixen les característiques esmentades o hem d'esperar que les reuneixi un 90 % del total dels seus llibres? La resposta que trobem més adequada és la que donen els centres patrimonials italians. A un centre li podem posar l'adjectiu de patrimonial quan un 10 % dels seus fons és anterior al segle XX, i està custodiat, conservat, preservat i tractat bibliogràficament de manera diferent que els llibres moderns.

El paisatge ja seria perfecte si, a més, aquests volums tinguessin una bona difusió, ja fos mitjançant exposicions presencials o virtuals, o bé en grans repositoris com ara *Memòria Digital de Catalunya* (mdc1.cbuc.cat), *Hispana* (roai.mcu.es/es/estaticos/contenido.cmd?pagina=estaticos/presentacion) i, evidentment, *Europeana* (www.europeana.eu/portal/ca).

Dins del panorama de les biblioteques europees, Catalunya destaca per tenir un gran nombre de centres patrimonials, amb col·leccions molt diverses, repartits arreu del territori del Principat i amb propietaris titulars heterogenis. Hi poden haver des de grups polítics fins a grups eclesials i, per descomptat, centres públics, entre els quals el més gran exponent és la Biblioteca de Catalunya.

És un xic contradictori que el Principat, que ha sofert tants fets conflictius (guerres, revoltes, censures, inquisicions) sigui un ric i gran exponent d'una diversa tipologia de fons patrimonials. Però, a la vegada, hi ha hagut molta sensibilitat, molta «bibliofília» per part de les institucions i dels col·leccionistes particulars. Malgrat tot —no val la pena negar-ho— hi ha hagut cremes de llibres a totes les èpoques.

Potser caldria fer-ne un estudi acurat a partir del Cens de Biblioteques i altres Institucions de Catalunya amb Fons patrimonials (www.bnc.cat/cat/censbibfp/formulari_censbibfp), però com una primera aproximació diríem que hi ha quasi una trentena de biblioteques consolidades que considerem patrimonials, juntament amb d'altres que tenen fons patrimonials i que estan recollits en el Catàleg Col·lectiu del Patrimoni Bibliogràfic de Catalunya (www.bnc.cat/cat/censbibfp/formulari_censbibfp). Entre aquests podem destacar-ne de tan rellevants com: Arxiu Capitular i Diocesa d'Urgell, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Arxiu Nacional de Catalunya, Biblioteca Arús, Biblioteca-Arxiu del Centre Excursionista de Catalunya, Biblioteca-Arxiu del Palau de Peralada, Biblioteca Borja, Biblioteca de Catalunya, Biblioteca de l'Abadia de Montserrat, Biblioteca de l'Ateneu

La majoria de biblioteques patrimonials tenen un fons mixt, cosa que vol dir que a la mateixa institució hi ha fons bibliogràfic antic i modern

Hi ha quasi una trentena de biblioteques consolidades que considerem patrimonials

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Barcelonès, Biblioteca de l'Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona, Biblioteca de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, Biblioteca de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, Biblioteca de Poblet, Biblioteca del Centre de Lectura de Reus, Biblioteca del Col·legi d'Advocats de Girona, Biblioteca del Museu Marítim de Barcelona, Biblioteca del Museu Nacional de Catalunya, Biblioteca del Parlament de Catalunya, Biblioteca del Seminari Pontifici de Tarragona, Biblioteca Diocesana de Girona, Biblioteca Episcopal de Vic, Biblioteca Marià Vayreda d'Olot, Biblioteca Museu Víctor Balaguer, Biblioteca Pública de Girona, Biblioteca Pública de Tarragona, Biblioteca Pública Episcopal del Seminari de Barcelona, Biblioteca Pública Lambert Mata de Ripoll, Centre de Documentació de l'Orfeó Català (Palau de la Música), Centre de Documentació i Museu Tèxtil, Centre de Documentació VINSEUM o Filmoteca de Catalunya. I totes les biblioteques universitàries: Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat de Barcelona (Reserva), Universitat de Girona, Universitat de Lleida, Universitat Pompeu Fabra, Universitat Rovira i Virgili, i alguns que s'escapen d'aquesta enumeració.

D'entrada, amb tota aquesta composició diversa i diferent de centres patrimonials, podem veure moltes coses que tenen en comú els fons patrimonials de què parlem. Sobretot, el suport que tractem, el paper. Però, per altra banda, canvien tota la resta d'aspectes. Començant per les titularitats (només n'esmentem dues: públiques i privades), que dificulten molt les relacions, els possibles consorcis, o altres companyies d'ajut.

Tot i la diversitat de centres podem veure moltes coses que els fons patrimonials tenen en comú

2 PROBLEMÀTICA ALS CENTRES PATRIMONIALS

Per què parlem de problemes, quan tenim uns fons bibliogràfics que serien l'enveja de mitja humanitat? Abans que res, s'ha d'indicar que no hi ha cap mena de dades «conjunes» que verifiquin la situació real dels centres patrimonials. Com a principal motiu, que és recurrent a tot el món cultural, destaca la manca de recursos econòmics. Estem davant d'un material molt sensible, que necessita unes cures i un tractament determinats i que, evidentment, té uns costos elevats.

Gran part d'aquests volums patrimonials han arribat a les nostres mans en un estat de conservació que no podem considerar com a òptim i el primer pas seria fer les valoracions d'intervencions. La majoria dels centres patrimonials no disposen de personal intern que es pugui dedicar a aquestes tasques de restauració i, per tant, la situació econòmica s'agreuja. El que sí que tothom pot fer, i a més ha de fer, és complir els estàndards mínims de conservació, que seran desenvolupats més endavant.

La desconexió entre els centres patrimonials, i es parla de desconexió per no parlar de desconexió, comporta situacions pintoresques. Com que no tenim tots els fons bibliogràfics catalogats, moltes vegades s'acaba demanant informació que es pot trobar al Principat a biblioteques estrangeres. Gràcies als catàlegs col·lectius, les catalogacions són més ràpides i podem arribar a límits d'incorporació de nous registres que fa deu anys eren insospitats.

Un bri d'aire fresc en el món de les biblioteques patrimonials és el Grup de Treball Reserva i Llibre Antic creat al Col·legi de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya. Aquest grup és un espai on hem acabat coneixent-nos tots, on podem reflectir els problemes (per exemple com aplicarem les RDA al fons antic) i, com no pot ser d'altra manera, on hem après a trobar solucions consensuades. Les reunions són més o menys dues vegades a l'any, però compartim recursos i iniciatives. El fet és que ens voldríem trobar més, però el concepte *biblioteques patrimonials* fa que a voltes les nostres institucions no ens donin les opcions i permisos suficients per tirar endavant un projecte tan bo com aquest.

Una de les conseqüències més greus de la desconexió és la reiteració o repetició de tasques. Un bon exemple d'aquest problema són les polítiques de digitalització: cada

Estem davant d'un material molt sensible, que necessita unes cures i un tractament determinats amb uns costos elevats

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

centre digitalitza el seu fons sense haver-hi un criteri conjunt o de necessitat, cosa que provoca que es trobin tot sovint obres duplicades en obert. Cal posar esment i recordar que els bytes també ocupen espai; per tant, si una obra està digitalitzada i penjada en obert és igual qui en sigui el dipositari en l'actualitat, si els exemplars són exactes, no cal. És evident que s'ha de tenir en consideració quan hi ha anotacions, possessors o bé un estat de conservació excel·lent, o altres consideracions.

3 ACTUACIONS IMMEDIATES D'INTERVENCIÓ

Les polítiques de conservació i preservació dels fons bibliogràfics patrimonials són uns estàndards clars que s'apliquen amb els mateixos criteris arreu del món i es troben ben exemplificats (www.loc.gov/preservation). Les condicions climàtiques de cada indret poden (o han de) modificar molt els criteris segons la seva situació geogràfica; però en general, gràcies al nostre clima, la conservació de les biblioteques patrimonials és un xic més fàcil perquè les temperatures no són extremes. De tota manera, el gran escull és la humitat. Per combatre aquest problema, les instal·lacions perfectes —de moment— no hi ha una proposta perfecta, però hi ha moltes solucions de diferents costos econòmics, des de formes d'emmagatzemament més estanques, deshumidificadors i, també, l'inclit gel de sílice.

La majoria de centres patrimonials catalans ja tenen plans de preservació ben detallats i es van aplicant al llarg del temps. La digitalització de fons ha estat un camp on tothom ha avançat a passes gegantines, tot i que en aquests darrers cinc anys s'ha frenat una mica a causa de la crisi i la manca de recursos econòmics destinats a aquest objectiu. De tota manera, només cal fer una mirada breu a les pàgines web dels diferents centres per comprovar els esforços fets i que poc a poc es van portant a terme, ja sigui per entitats públiques o privades.

La majoria de centres patrimonials catalans ja tenen plans de preservació ben detallats que es van aplicant al llarg del temps

4 FORMACIÓ

Des del curs 2009-2010, la Facultat de Biblioteconomia de la Universitat de Barcelona i la Universitat Oberta de Catalunya imparteixen el grau d'Informació i Documentació. A partir d'aquí comencen a aparèixer tot un seguit de màsters que tenen molta relació amb tot el ventall de centres patrimonials:

- Anàlisi i Gestió del Patrimoni Artístic (UAB)
- Arxivística i Gestió de Documents (UAB)
- Biblioteques i Col·leccions Patrimonials (UB)
- Cercadors: Màrqueting Online, Posicionament, Community Manager i Content Curator (en línia) (UPF)
- Edició (UPF)
- Gestió de Continguts Digitals (UB i UPF)
- Gestió del Patrimoni Cultural (UB)
- Gestió i Direcció de Biblioteques i Serveis d'Informació (UB)
- Patrimoni (Especialitats en Patrimoni Cultural i en Patrimoni Natural) (UdG)
- Peritatge, Avaluació i Anàlisi d'Obres d'Art (UdL)

Diversos grups de treball i grups de recerca dediquen totalment o parcialment els seus estudis als centres patrimonials i als seus fons

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

5 ESTUDIS I RECERCA

La recerca en l'àmbit de biblioteques i centres patrimonials és força recent, i hi ha iniciatives, estudis i projectes, que encara i per sort s'estan realitzant. Tenim grups de treball i grups de recerca que dediquen els seus estudis als centres patrimonials i als seus fons. A tall d'exemple esmentem els grups de recerca ja ben consolidats:

Grup	Universitat	Departament*	Modalitat
Centre de Recerca de Dones Duoda	UB	Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica	Grup consolidat
Cultura i Continguts Digitals: Aspectes Documentals, Polítics i Econòmics	UB	Biblioteconomia i Documentació	Grup consolidat
Estudis Mètrics sobre el Valor i Ús d'Informació	UB	Biblioteconomia i Documentació	Grup consolidat
Gestió d'Informació i Gestió del Coneixement a les Organitzacions	UOC	Estudis de Ciències de la Informació i de la Comunicació	Grup consolidat

* Els noms dels departaments responen a la denominació de l'any 2015

5.1 Projectes i grups

Hi ha projectes amb gran contingut transversal, en què participen moltes institucions i centres patrimonials, però n'hi ha tres que cal destacar pel seu abast i la importància que dia a dia van adquirint. El primer és l'*Arxiu de la Paraula*, de l'Ateneu Barcelonès (arxiudigital.ateneubcn.org), que és el repositori digital amb totes les conferències realitzades a l'esmentada institució des de l'any 1973. El segon és una proposta de la Universitat de Lleida que, des de la Càtedra Màrius Torres, està compilant el *Corpus Literari Digital*, la proposta virtual per a la difusió i l'estudi de la literatura a les Terres de Ponent. Per acabar, hi ha el projecte *Transcriu-me*, impulsat per la Biblioteca de Catalunya (transcriu.bnc.cat). Tots tres han tingut força èxit no només entre els investigadors, sinó que han gaudit d'una gran participació ciutadana.

Troblem molts projectes de centres patrimonials vinculats al territori que des dels seus espais locals fan tasques ingents de recuperació patrimonial, però que tenen una voluntat de difusió global. Una proposta, que ja fa força temps que funciona, és la impulsada per l'Ajuntament de Girona, el Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (www2.girona.cat/ciutat_arxius_crdi), que té la finalitat d'augmentar la difusió i l'estudi dels fons amb imatges de la ciutat. Creat l'any 1997 i vinculat a l'Arxiu Municipal, té com a missió conèixer, protegir, fomentar, oferir i divulgar el patrimoni documental en imatge de la ciutat de Girona.

El Centre de Lectura de Reus té un altre projecte força ambiciós, donada la fragilitat del seu suport, amb el qual està intentant recollir i digitalitzar la premsa històrica a la ciutat de Reus. Són fons que per definició han quedat dispersos i moltes vegades perduts, però que aporten gran quantitat i qualitat d'informació de la vida quotidiana de la capital del Baix Camp.

Un dels programes més innovadors prové de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú. Porta per títol *Viquiprojecte de la BMVB. Col·leccions on-line. Un lema i un objectiu* (ca.wikipedia.org/wiki/Viquiprojecte:BMVB) que, tal com defineixen ells mateixos, «té com a propòsit crear o millorar articles de temes relacionats amb la Biblioteca Museu Víctor Balaguer i la seva col·lecció a la Viquipèdia i als seus projectes germans».

5.2 Treballs i tesis

Hi ha una bona col·lecció de tesis i treballs que s'han presentat a les universitats catalanes que tenen a veure amb els centres patrimonials, els seus fons i la gestió. A continuació s'esmenten ordenats per ordre alfabètic d'autors:

- Badell, Joan Isidre (2015). *Els museus catalans a la web 2.0: anàlisi de la difusió dels seus fons i de les seves activitats a les xarxes socials*. Tesi doctoral. Direcció de Miquel Térmens i Cristòfol Rovira. Universitat de Barcelona. <<http://www.tdx.cat/handle/10803/376706>>. [Consulta: 21/12/2016].
- Camprubí i Pla, Xevi (2014). *L'impressor Rafael Figueró (1642-1726) i la premsa a la Catalunya del seu temps*. Tesi doctoral. Direcció d'Agustí Alcoberro. Universitat de Barcelona. <<http://www.tdx.cat/handle/10803/129516>>. [Consulta: 21/12/2016].
- Pujol Gonzalo, M. Àngels (2014). *Associacionisme i vida política a Girona (1875-1931): dades comarcals*. Tesi doctoral. Direcció de Pere Gabriel. Universitat Autònoma de Barcelona. <<http://www.tdx.cat/handle/10803/286288>>. [Consulta: 21/12/2016].
- Solé Boladeras, Isaura (2014). *Ephemera al voltant de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888: una aproximació a la impremta de Barcelona de l'últim quart del segle XIX*. Treball de fi de màster. Direcció de Jesús Gascón. Màster de Biblioteques i Col·leccions Patrimonials. Universitat de Barcelona. <<http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/58887>>. [Consulta: 21/12/2016].

Hi ha una bona col·lecció de tesis i treballs que s'han presentat a les universitats catalanes que tenen a veure amb els centres patrimonials, els seus fons i la gestió

5.3 Congressos, seminaris i reunions científiques

Un dels congressos més representatius que es fan a la península Ibèrica és el que organitza la Universitat de Saragossa, que va celebrar-se per primera vegada a Saragossa del 10 al 12 de setembre de 2014 sota el títol *Congreso Internacional sobre Libro Medieval y Moderno: Edición, Producción y Distribución del Libro*.

A l'àmbit català les reunions, jornades i trobades científiques són minses, però cal recordar que estem parlant d'un espai molt específic dins el món de la cultura patrimonial i que estem repartits en diferents àmbits de les ciències, encara que les que hi ha són certament interessants. Cal esmentar els reeixits esforços i bons continguts de les Jornades de Biblioteques Patrimonials que organitza biennalment l'Ateneu Barcelonès (www.ateneubcn.org/biblioteca-i-arxiu/iii-jornada-biblioteques-patrimonials). Els

Seminaris organitzats per la Facultat de Biblioteconomia a l'Aula Rubió aquest any no van ser sols una jornada sobre ex-libris i col·leccionisme, sinó que, aprofitant l'avinentesa, se'n va organitzar una exposició.

De manera periòdica diferents institucions organitzen seminaris que entren dins l'àmbit dels centres patrimonials

De manera periòdica diferents institucions (amb continuïtat o no) organitzen seminaris que entren dins l'àmbit dels nostres centres patrimonials. Un bon exemple seria l'Institut de Formació Continuada de la Universitat Pompeu Fabra, que convoca cada any un seminari sobre premsa i publicacions periòdiques històriques. Per acabar, volem ressaltar les Jornades d'Imatge i Recerca que organitzen cada dos anys, des del 1990, el Centre de Recerca i Difusió de la Imatge de l'Ajuntament de Girona. Les Jornades aborden el tema de la fotografia i les imatges en moviment des d'una àmplia perspectiva que abraça una multiplicitat d'especialitats, des de l'estudi de la fotografia històrica fins a la gestió del patrimoni cultural, l'arxivística o les noves tecnologies, entre d'altres. També es caracteritzen per la voluntat de conèixer quin és l'estat de la qüestió en el panorama internacional. Els dies previs a la celebració de les Jornades s'organitzen, juntament amb l'Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya, tallers especialitzats sobre la gestió i preservació del patrimoni en imatge.

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

5.4 Exposicions

La majoria de centres patrimonials veuen com a acció més clara les exposicions bibliogràfiques de llibres i altra documentació. Temps enrere el públic era més aviat escàs i, a més, es comentava que les mostres de volums i «paperots» eren avorrides, però gràcies a la didàctica aplicada s'han convertit en el punt àlgid que ens permet ensenyar els nostres centres al món. Tothom en fa, poques o moltes al llarg de l'any, ja siguin virtuals o presencials. Hi ha institucions que han fet una aposta molt clara per les exposicions virtuals, com ara la Biblioteca Museu Víctor Balaguer, que només en l'any en curs n'ha fet deu. Sovint les exposicions presencials van acompanyades de la seva versió virtual per arribar a més usuaris. Per acabar, també tenim un altre recurs per difondre als nostres fons les col·leccions digitals, que no tenen la mobilitat i la didàctica de les exposicions virtuals, però que permeten tenir accessibles per als usuaris una part dels nostres fons. Aquests recursos digitals habitualment els trobarem penjats a dos llocs, la pròpia pàgina web de la institució i algun repositori transversal ([Memòria Digital de Catalunya](#), [Biblioteca Patrimonial Digital de la Universitat de Barcelona](#), [Hispana](#), [Biblioteca Cervantes](#) i [Europeana](#)).

A tall d'exemple de l'ús de les col·leccions digitals, es comprova que n'hi ha set a l'Ateneu Barcelonès, trenta-una a la Biblioteca de Catalunya, set a la Biblioteca del Col·legi de l'Advocacia de Barcelona, quatre al Centre de Lectura de Reus i vint-i-tres a la Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona. Aquestes col·leccions poden tenir una major usabilitat quan van acompanyades d'un cercador i així queden convertides en una mena de base de dades, com la de «Marques d'impressors» de la Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona o les bases de dades d'epistolars de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer (Víctor Balaguer, Joan Oliva i Manel Creus).

Els repositoris permeten tenir accessibles per als usuaris una part dels fons, tot i que no tenen la mobilitat i la didàctica de les exposicions virtuals

6 DIFUSIÓ I DIVULGACIÓ

La millor eina que tenim els centres patrimonials per demostrar la nostra existència és la difusió. Gairebé arribaria a dir que l'objectiu principal per a totes les biblioteques ha de ser fer saber a la societat que ens envolta que hi som i poder mostrar el que tenim, que, a més a més, és un patrimoni de tothom que s'ha de posar en valor. El gran instrument per a la difusió són les exposicions, ja siguin físiques (i tradicionals, amb vitrines, documentació, seguretat) o bé virtuals, que a la llarga són més atractives de fer ja que s'arriba a un públic molt més ampli i durant un període de temps gairebé il·limitat.

No obstant això, val a dir que l'eina que tenim (més a l'abast) els centres patrimonials són les exposicions, fet que ens remet al punt anterior. A més, cal tenir presents altres opcions per fer una bona difusió, com ara les visites guiades a les esmentades institucions. En aquest sentit, la iniciativa *Open House* ha demostrat que els ciutadans tenen ganes de conèixer les institucions de portes endins. Per exemple, a la Biblioteca de l'Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona, cada any, i només en dates d'aquest esdeveniment, hem tingut entre 400 i 450 visitants per sessió. Per tant, les visites guiades a centres patrimonials poden ser una molt bona solució presencial per donar-nos a conèixer.

En últim lloc, i com a forma més innovadora, tenim els repositoris, una altra vessant molt engrescadora amb vista a la difusió. De tots, els més coneguts i usats a Catalunya són *Memòria Digital de Catalunya*, *Biblioteca Patrimonial Digital de la Universitat de Barcelona*, *Hispana* i *Europeana*.

El gran instrument per a la difusió són les exposicions, ja siguin físiques (i tradicionals, amb vitrines, documentació, seguretat) o bé virtuals

7 PUBLICACIONS

Per la seva rellevància, tot i que escapa del període d'aquest ANUARI, pensem que cal fer un esment molt especial d'una obra apareguda aquest any 2016, que significa un afany de difusió d'una de les millors biblioteques patrimonials del Principat, la Biblioteca de Reserva de la Universitat de Barcelona: *Els tresors de la Universitat de Barcelona. Fons bibliogràfic del CRAI Biblioteca de Reserva*.

Aquest volum és una selecció comentada de seixanta-cinc peces insignes de la Biblioteca de Reserva, on trobem dinou manuscrits, setze incunables i trenta llibres impresos. Per a cada obra, s'indica la citació, la descripció material i un comentari d'un professor especialista en el tema. Diversos professors de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació han col·laborat amb aquest projecte: Núria Jornet s'ha encarregat de comentar la traducció al català de la *Regla de Sant Benet*; Pedro Rueda ha assumit el tractat de retòrica de Ciceró *De oratore*; Jesús Gascón aborda el *Comprehensorium*, el diccionari que ha esdevingut l'imprès hispànic més antic conservat a la Universitat de Barcelona, i Nora Vela ens parla del *Journal des Sçavants*, la revista literària i científica més antiga d'Europa. L'obra ha estat coordinada per Neus Verger, cap de l'esmentada secció de Reserva.

Per acabar, podríem dir que els lectors potser haurien volgut llegir un text amb més valors mètrics, xifres comparades entre centres i nivells d'ús i difusió, però avui dia, al Principat, aquesta tipologia d'estudis no té gaires seguidors en els centres patrimonials. Tanmateix, des d'aquí voldríem encoratjar tots els qui acaben els estudis de grau d'Informació i Documentació o bé de màster de Biblioteques i Col·leccions Patrimonials a fer un estudi sobre tipologia i necessitats de centres, projectes de col·laboració *e tante altre cose*.

8 BIBLIOGRAFIA

Història del llibre i de la impremta

Camprubí, Xevi (2014). *La Llei d'impremta a la Catalunya moderna: 1568-1723*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres.

Figueras Ferrer, Eva (2015). «El valor de la impremta en el Grup Escolar Lluís Vives: una eina al servei de l'educació durant la II República i de la recuperació de la memòria pedagògica». *Reire: Revista d'innovació i recerca en educació*, vol. 8, núm. 1. p. 50-67. <<http://revistes.ub.edu/index.php/REIRE/article/view/reire2015.8.1814/13931>>. [Consulta: 21/12/2016].

Lamarca Morell, Montserrat (2015). *La impremta a Barcelona (1501-1600)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura. <http://cultura.gencat.cat/web/.content/sscc/gt/arxius_gt/La-impremta-a-BCN.pdf>. [Consulta: 21/12/2016].

Mahiques Climent, Joan (2014). «Notes sobre la difusió del venturós pelegrí als segles XVIII–XIX. Tres edicions barcelonines més una altra d'impresa a Lleida». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 34 (juny). <<http://bid.ub.edu/34/mahiques.htm>>. [Consulta: 21/12/2016].

Martín, José Manuel (2014). *Historia de la innovación en las artes gráficas*. Madrid: Turpin Editores.

Ramos, Alfred (2015). *Mestres de la impremta: el moviment Freinet valencià (1931-1939)*. Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I.

Specialist markets in the early modern book world (2015). Richard Kirwan; Sophie Mullins (ed.). Leiden: Brill.

Texto, edición y público lector en los albores de la imprenta (2014). Marta Haro Cortés; José Luis Canet (ed.). València: Universitat de València.

Veny-Mesquida, Joan R. (2015). «Corpus Literari Digital: un projecte de recuperació, preservació, difusió i estudi del patrimoni literari català. Eines per a la recerca». *Estudis romànics*, núm. 37, p. 439-449.

<<http://revistes.iec.cat/index.php/ER/article/viewFile/137883/136555>>.

[Consulta: 21/12/2016].

Conservació i preservació

Alcaraz, Rubén (2014). «El CollectiveAccess, un sistema de gestió i difusió de col·leccions de museus, arxius i biblioteques». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 33 (desembre). <<http://bid.ub.edu/33/alcaraz1.htm>>. [Consulta: 21/12/2016].

Alcaraz, Rubén [et al.] (2014). «L'Arxiu de la Paraula: context i projecte del repositori audiovisual de l'Ateneu Barcelonès». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 33 (desembre).

<<http://bid.ub.edu/33/vicente1.htm>>. [Consulta: 21/12/2016].

Bruzzo, Mariona; Lluca, Ciro (2014). «La Filmoteca de Catalunya: conservació i difusió de la cultura cinematogràfica». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 33 (desembre). <<http://bid.ub.edu/33/bruzzo1.htm>>. [Consulta: 21/12/2016].

Catanese, Rossella (2014). «La restauració digital de pel·lícules». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 33 (desembre).

<<http://bid.ub.edu/33/catanese1.htm>>. [Consulta: 21/12/2016].

Fornies Matías, Zoel; García Quiroga, Raquel (2014). «Factors de degradació intrínsecs als llibres: la naturalesa del material bibliogràfic». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 33 (desembre). <<http://bid.ub.edu/32/fornies1.htm>>. [Consulta: 21/12/2016].

Giménez Chornet, Vicent (2014). «Criterios ISO para la preservación digital de los documentos de archivo». *Codices: revista de la Facultad de Ciencias de la Información y Documentación*, vol. 10, núm. 2, p. 135-140.

<<http://revistas.lasalle.edu.co/index.php/co/article/view/3267>>. [Consulta: 21/12/2016].

Herrera Morillas, José Luis (2015). «Fons antic i repositoris universitaris a Espanya». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 35 (desembre).

<<http://bid.ub.edu/35/herrera.htm>>. [Consulta: 21/12/2016].

Moya, Jordi (2015). *La iluminación en las exposiciones temporales*. Gijón: Trea.

Ramos Simón, Luis Fernando; Arquero Avilés, Rosario [eds.] (2014). *Europeana: la plataforma del patrimonio cultural europeo*. Gijón: Trea.

Sánchez Pita, Fernando (2014). «Mayor resolución, ¿mejor preservación? La calidad de los ficheros debe garantizar una correcta preservación y reproducción». *Archivamos: Boletín ACAL*, núm. 93, p. 26-28.

Wilderbeek, Theo; Térmens Graells, Miquel (2015). «Creación de unidades de análisis forense en bibliotecas». *El profesional de la información*, v. 24, n. 1, p. 44-54.
<<http://bd.ub.edu/pub/terms/docs/EPI-v24n1.pdf>>. [Consulta: 21/12/2016].

Mecenatge

López Ribas, Silvia (2014). «Mecenazgo europeo sin fronteras». *Crónica tributaria, Boletín de actualidad*, núm. 3, p. 23-28.
<http://www.ief.es/documentos/recursos/publicaciones/revistas/cron_trib/boletin_2014_03.pdf>. [Consulta: 21/12/2016].

Tesis

Rodríguez Miranda, Álvaro (2014). *Documentación espacial del patrimonio: preservación de la información. Necesidad, posibilidades, estrategias y estándares*. Tesis doctoral. Dirección de José Manuel Valle Melón; María Cruz Porcal Gonzalo. Universidad del País Vasco - Euskal Herriko Unibertsitatea. <<http://hdl.handle.net/10810/13617>>. [Consulta: 21/12/2016].

Disponible a:

<http://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori>

Juncosa Ginestà, Isabel. “Els centres (i/o biblioteques) patrimonials a Catalunya (2014-2015)”
Anuari de l'Observatori de Biblioteques, Llibres i Lectura, vol. 4 (2016), p. 176-188.

<http://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori/article/view/318464>

Llicència Creative Commons

Reconeixement – NoComercial – SenseObraDerivada
(by-nc-nd): No es permet un ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat de Biblioteconomia
i Documentació

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

ANUARI DE L'OBSERVATORI DE BIBLIOTEQUES, LLIBRES I LECTURA 2016

Editors

Lluís Agustí
Maite Comalat

